

LOCA

Kossuth a Lago Maggiorénál (1884)

Kovács Zsuzsa

Kossuth Lajos (1802-1894) az 1848-49-es szabadságharc bukása után, élete utolsó 33 évében Torinóban élt száműzetésben. Itt ismerkedett meg 1884 áprilisában Zeyk Saroltával (1865-1924), aki Erdélyből érkezett rokonaihoz látogatóba. Hosszú beszélgetések, együtt töltött séták és kirándulások során szeretetteljes, bensőséges kapcsolat jött létre a 18 éves lány és a 82 éves Kossuth között, aki lányát éppen 18 éves korában veszítette el, és magányos életet élt. Kossuth levelei és Zeyk Sarolta naplója tanúskodnak kapcsolatuk történetéről, mely hosszantartó levelezés révén a lány Erdélybe való visszatérte után is tovább folytatódott, szinte Kossuth haláláig.

Zeyk Sarolta naplójában leír egy 1884 októberében tett kirándulást a Lago Maggiorénál, Kossuth és annak nővére társaságában. Az Isola Bellán lévő Borromeo-palota vendégkönyvében az 1884. október 3-i dátum alatt Kossuth aláírása ennek a kirándulásnak az emlékét őrzi.

Október 1-jén reggeli 9.45-kor indultunk el Turinból a Lago Maggioréra, egész Aronáig a vidék igen csúnya lapály, 2 órakor érkeztünk oda és früstököltünk, és azután onnan elindultunk gőzhajóval 2 ½ órakor; a víz a tükörnél tisztább volt, csak amúgy siklott a hajó, maga után hagyva a szép kék vízbe a fehér habokat, a tó körülvéve nagyszerű hegyekkel, a parton meg szebbnél szebb villák, ott nyúlik ki magosba a híres Szent Borromaeus statuája, mely akkora, hogy orrába befér 5-6 ember, ércből öntve. Egy helyütt meg a genovai hercegnő gyönyörű villája,¹ amelynek parkja a part hosszába elnyúlik mintegy 4-5 mérföldnyire, a kastély maga ugyan nemigen nagy, de szép, hanem több igen gyönyörű stílusú épült házak nagy kertekkel vannak.

¹ Stresa, Villa Ducale.

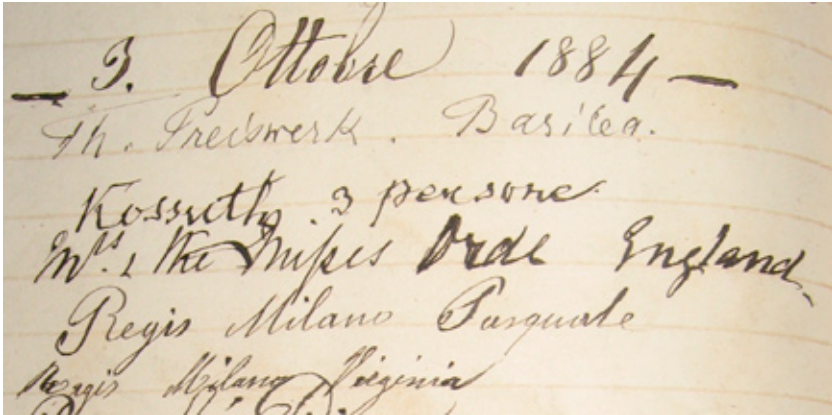
Öt stációt elhagyva ugyan mindenütt megállottunk, mégis 4 órára megérkeztünk Bavenóba, és ottan a Hotel Belle Vue-be szálltunk, mely is a parton van építve, gyönyörű kilátással a tóra és a hegyekre. A hotelnek isteni szép kertje és igen jó konyhája; nem kaptunk szobát mind a hárman egymás mellé, hanem én Ruttkaynéval² két egymás mellett levő szobát vettünk és szalont, és Kossuth külön a korridor túlsó végén vett szobát.

Harmadik október éjjelin cholerinbe rettenetesen szenvedtem, csakhogynem a falra másztam kinomba, s mivel idegen helyt léven nem volt kinek szóljak, türtem egész 5 óráig. Reggel a nagy shawlom a gyomromra tettem, lehet, azért egy kissé szünet, reggel jobban kezdettem érezni magam. Reggeli után meg az áldott jó Kossuth adott nekem orvosságot, melytől jobban kezdettem lenni. 11 órakor gondolára ültünk, és eleveztünk az Isola Bellára, a víz gyönyörű kék volt, és a szép hegyek meg házok a parton mind gyönyörűen tükröztek vissza a vízbe. Legelőször felmentünk a Borromeo-kastélyba, melyet Borromeo épített; azon szigetet és a földet, azt mondják, Jeruzsálemből³ hozta. A kastélyba mindent megnéztünk, oly gyönyörűen van rendezve, hogy azt leírni bajos lenne, sok szép képet láttam, hanem a falok mind a legszebb freskókkal van díszítve, a párkétok meg gyönyörű mosaique-kal különös formákba kirakva meglepik az ember figyelmét, meg aztán az egész reneteg kastély alatt van a föld alatti folyosó, mely nagyon világos, szép kis szobákra van felosztva, úgyszólva "grottá"-kra, gyönyörűen kirakott falok apró kövel, mely a különböző színekkel van igen ízletesen összeállítva, benne látható egy nagyon szép Venus fehér márványból meg a régi velencei király aranygondolája üveg alatt, és meg több márványfigurák, nekem ezen grották tetszetek leginkább.

Innen kimentünk a kertbe, azaz a sziget a kertje ezen kastélynak, a kert aztán megy fölfelé a dombon, mind a legszebb tekervényes utokon, fölé az ember egy roppant nagy köteraszra, honnan a kilátás valami festői szép, ottan régi római köfigurák láthatók. Innen aztán lementünk, és a

² Ruttkayné, Kossuth Lujza, Kossuth Lajos özvegyen maradt húga, akivel együtt élt száműzetésében Torinóban.

³ Zeyk Sarolta naplójában a Borromeo-palota építéséről szóló számos legenda egyike bukkan fel, mely szerint azt közvetlenül Szent Károly építette (nyilvánvalóan összekeveredik az alakja a másik Károlyal, I. Renato fiával, a palota tényleges építőjével...).

3. Ottobre 1884
St. Fredwerk. Basilea.
Kossuth, 3 persone
N°. 1. The Nipes Road England
Regis Milano Purquale
Regis Milano Liguria

ABIB, Fondo Stabili, Isola Bella, Registri dei visitatori, 1884 októberében.
Kossuth Lajos aláírása. [riprod. aut. Archivio Borromeo 11 ottobre 2008]

növényeket vizsgáltuk meg közelebről, hol láttam a Ciprus szigetiről egy citrusfát, amely magossága mintegy 50 méter, vastagsága meg 4 méter, valami bámulandó, meg a szép magnoliaallék és a szép globulusfák 12-20 méter magasok stb. Híres brazíliai, himalájai, amerikai, ázsiai növények, s mi különösebb, hogy mindenik a tökéletesség tetőpontján áll; aki ezt látta, hát elmondhatja, hogy látott valamit, mert ezzel nem ér fel semmi a világon, és még hozzá mindenütt a gyönyörű kilátás.

Ennek végével szépen visszajöttünk a gondolán a csendes tó vizén, estig mind olvastunk, többet nem mentünk ki járni, este meg kiültrünk a balkonra, és néztük a főséges telihold arany sugarait a csendes, tiszta tó vizébe. Kossuth meg beszélt emellett 1848-i forradalomról.

Október 4-én átmentünk gőzhajón a túlparton fekvő Pallanzába, ottan beszálltunk az első Hotel Garinóba [= Garoniba], mely nem tetszett nekünk annyira, mint a másik hotel. Itten semmi nevezetesség nincs egyéb, mint egy világszerte híres botanikuskert meg egész más kilátás, mint a másik parton, de festői szép. Ezen este volt a gyönyörű holdfogyatkozás, amely 9-től egész 11 1/2-ig tartott, az nagyszerű látvány volt, midőn a hold kezdett elfogyni lassankint, míg utoljára semmi sem maradt belőle, és azután újból kezdte fölvilágosodni; mi néztük a tó partján és a vízre nyúló teraszról, sokáig fel s alá járva.

5-én reggel 10 órakor elmentünk sétálni fel egy magas hegyre, honnan festői szép kilátás volt, egyfelől a parton alólról egész fel a hegy tetejéig mind falucskák voltak, azután meg a gyönyörű Lago Maggiórénak mind a három szigete látszott, és másfelől az ezredéveken át alakuló Monte Rosa hegyjéggel fődve, mely a világon a második magas hegy: 4660 méter magas.

Délután meg elmentünk Intrába, 4000 ember lakosa van, és mindamellettt igen nagy kereskedői város, több mint 14 fábrikája van; onnan visszajöve, érkezve láttam egy családot, 3 tagból állott, ki aztán ebéd után bemutatta magát nekünk mint gróf Balgo, a neje igen fiatal, de nagyon komoly és igen kedves, finom nő.

Meg elfelejtém megemlíteni, hogy bavenóbai létünkön megvizsgáltuk az ottani igen híres két gránitkö bányát, az egyik piros és a másik fekete gránit,⁴ és furcsa, mind lehordják arról a magas hegyről a tó partjára, mi mértföldnyi hosszú helyeket elfoglal, és ottan kezdik faragni, oszlopokat és minden egyéb dolgokat, és onnan persze könnyű a szállítás a hajón a vasúthoz, és így hát foly a kereskedés. Kossuth megkérdezt egy kisfiút, midőn nagyba kalapácsolta a követ, mert faragásnak nem nevezhetem, hogy mennyit kap napjára; azt mondja, 5 frankot; mi elképedtünk, mivel Olaszthonba nagyon rosszul fizetik a napszámosokat, talán még egy tökéletes kőfaragónak sincs annyi; tovább menve kérdezt egy mást, és akkor kiderült, hogy csak 35 centimes-ja van egy oly kisfiúnak, ki még semmit sem tud.

BIBLIOGRÁFIA

Az agg Kossuth és Napsugár, szerk. Ugrin Aranka és Furkó Zoltán, Budapest, Szépirodalmi, 1989, 154-157. old.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

Archivio Borromeo Isola Bella (ABIB), Fondo Stabili, Isola Bella, Registri dei visitatori, 1884 ottobre 3, Kossuth Lajos aláírása.

⁴ Kossuth csináltatott egy karperecet bavenói gránitból, s elküldte a lánynak Erdélybe. Az ékszer Zeyk Sarolta leszármazottai relikviaként őrizték. (vö. *Az agg Kossuth és Napsugár*, 171).